

**ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ З ПИТАНЬ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ
ТА ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ**

пр. Леніна, 164, м. Запоріжжя, 69107, тел/факс (061) 224-62-23, тел. 239-02-31
e-mail: uvr@ukrpost.ua, код за ЄДРПОУ 33795888

№ _____
На № _____ від _____

Головам райдержадміністрацій,
міським головам міст
обласного значення,
керівникам структурних
підрозділів облдержадміністрації

Про проведення
Дня інформування населення

На виконання п. 8 Плану обласних заходів з нагоди Дня Соборності України, затвердженого розпорядженням голови облдержадміністрації від 19.12.2014 № 671, прошу організувати проведення 22-23.01.2015 Єдиного дня інформування населення із використанням матеріалів, що додаються.

Також прошу забезпечити розміщення відповідних публікацій на офіційних веб-сайтах органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, у місцевих ЗМІ.

Додаток: на 4 арк. у 1 прим.

Начальник управління

О.С. Зубченко

Методичні матеріали для проведення Єдиного дня інформування населення з нагоди Дня Соборності України та Дня пам'яті Героїв Крут

I. Ключові повідомлення пам'ятних заходів

Відзначення цих пам'ятних дат є доброю нагодою актуалізувати базові цінності українського суспільства, осмислити непростий досвід державотворення, вшанувати героїзм учасників визвольного руху та опрацювати помилки минулого:

1. Національна єдність є не тільки базовою цінністю громадян країни, а й обов'язковою передумовою успішного спротиву зовнішній агресії.

2. Незалежність і суверенність – є запорукою виживання нації. Втрата незалежності у результаті більшовицької окупації у довготерміновій перспективі призвела до мільйонних втрат серед українців від Голодомору, репресій та війн.

3. Вшановуючи героїзм молоді у бою під Крутами, ми маємо розуміти, що загибель добровольців в нерівному бою стала сумним наслідком недостатньої уваги керівництва УНР до системної розбудови збройних сил – єдиного гаранта незалежності молодій державі.

4. Проголошення Соборності УНР та ЗУНР 22 січня 1919 року є історичним актом об'єднання українських земель у єдину державу. Саме ці події, а не події вересня 1939 року, є підставовими для історії українського державотворення. Адже в 1919 році українці об'єдналися з власної волі, щоб жити разом в єдиній незалежній державі.

5. Сьогодні захист територіальної цілісності України є святим обов'язком її громадян, продовженням боротьби попередніх поколінь за соборність.

III. Історичні довідки

Проголошення Незалежності України 22 січня 1918 року.

У цей день Українська Центральна Рада прийняла IV Універсал, який проголошував самостійність і незалежність УНР як вільної суверенної держави українського народу.

Українська Центральна Рада у листопаді 1917 року проголосила утворення Української Народної республіки, сподіваючись на федеративні стосунки із демократичною Росією. Поступове творення національної держави було перервано військовою агресією більшовицького режиму, який захопив владу в Росії.

17 грудня 1917 року більшовицька Рада народних комісарів РРФСР передала Українській Центральній Раді «Маніфест до українського народу з ультимативними вимогами до Української Ради» Володимира Леніна і Льва Троцького. Документ вимагав від українського уряду безумовної допомоги більшовикам в Україні. Ультиматум був відхилений 20 грудня 1917 року Українською Центральною Радою за підписом Володимира Винниченка та

Симона Петлюри. Відхилення цього ультиматуму стало приводом для початку більшовицької агресії проти України.

Ці обставини, а також крах сподівань та ілюзій лідерів Української революції щодо можливості створення федеративної і демократичної Росії, сприяли якнайшвидшому проголошенню самостійності України 22 січня 1918 року.

Обґрунтовуючи рішення про прийняття IV Універсалу бажанням укласти мирний договір з країнами Четверного Союзу та прагненням не допустити втручання більшовиків у внутрішні справи України, Центральна Рада проголошувала УНР «самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу». Джерелом влади проголошувався народ України.

Бій під Крутами 29 січня 1918 року.

На початку січня 1918 року більшовики встановили контроль у Харківській, Катеринославській та Полтавській губерніях та розгорнули наступ на Київ. Наступ більшовицькі війська вели двома групами: одна вздовж залізниці Харків-Полтава-Київ, друга – у напрямі Курськ-Бахмач-Київ.

Центральна Рада УНР у своєму підпорядкуванні мала окремі частини колишньої російської армії, що були українізовані, а також сформовані із добровольців підрозділи, серед яких варто назвати курінь Січових стрільців на чолі з Євгеном Коновальцем, загони вільного козацтва, та сформований Симоном Петлюрою Гайдамацький Кіш Слобідської України. Саме добровольці і стали опорою Центральної Ради.

24–27 січня 1918 року запеклі бої розгорнулись за станцію Бахмач. Оборона цього міста є однією з героїчних і маловідомих сторінок в історії визвольної боротьби українського народу.

Українські війська змушені були залишити Бахмач і відступити до станції Крути. На підкріплення українських частин в Крути було направлено Першу Українську юнацьку (юнkersьку) школу ім. Б. Хмельницького у складі чотирьох сотень (400–450 курсантів та 20 старшин (офіцерів)). До юнаків школи приєдналась перша сотня (116–130 осіб) новоствореного добровольчого Помічного Студентського куреня січових стрільців. Переважна більшість студентів не мала достатньої військової підготовки, студенти були погано озброєні. До курсантів юнацької школи, студентів і гімназистів приєдналося щедесь до 80 добровольців з підрозділів місцевого Вільного козацтва із Ніжина.

Загалом, за різними підрахунками, у Крутах 29 січня 1918 року перебувало від 420 до 520 українських вояків і юнаків та студентів, які мали на озброєнні до 16 кулеметів та одну гармату на залізничній платформі.

Впродовж усього дня вони вели бій за станцію з більшовицькими військами загальною чисельністю (за твердженням більшості джерел) понад 3000 осіб, в їх числі 400 балтійських матросів. Усі добре озброєні і з артилерією.

Після запеклого багатогодинного бою, користуючись присмерком, українські війська організовано відступили зі станції Крути до своїх ешелонів. 27 студентів та гімназистів, які знаходилися у резерві, під час відступу потрапили у

полон. І наступного дня ці 27 героїв були розстріляні або замордовані. Згодом їх поховали на Аскольдовій могилі у Києві.

За сучасними підрахунками втрати українських військ під Крутами оцінюють у 70–100 загиблих. Серед них – 37–39 вбитих у бою та розстріляних студентів і гімназистів. На сьогодні відомі прізвища 20 з них. Це студенти Народного університету Олександр Шерстюк, Ісидор Пурик, Борозенко-Конончук, Головащук, Чижов, Сірик, Омельченко (сотник); студенти університету Св. Володимира Олександр Попович, Володимир Шульгин, Микола Лизогуб, Божко-Божинський, Дмитренко, Андріїв; гімназисти 2-ї Кирило-Мефодіївської гімназії Андрій Соколовський, Євген Тернавський, Володимир Гнаткевич (з 6-го класу), Григій Піпський (галичанин), Іван Сорокевич (з 7-го класу), Павло Кольченко (прапорщик), Микола Ганкевич (з 8-го класу).

Втрати більшовицьких військ під Крутами були значними, сягали тільки вбитими 300 вояків.

Затримавши ворога на чотири дні, київські юнаки дали змогу укласти Брест-Литовський мир, що *de-facto* означав міжнародне визнання української незалежності.

Проголошення Акта Злуки 22 січня 1919 року.

Революційні події на Наддніпрянській Україні вплинули на інші території де проживали українці. 1 листопада 1918 року постала Західноукраїнська Народна Республіка, населення і політичні діячі якої прагнули до об'єднання з УНР у соборній державі.

Акт Злуки вирішили приурочити до першої річниці проголошення IV Універсалу – 22 січня 1919 року.

Київ був прикрашений національними синьо-жовтими прапорами. Головні урочистості відбувалися на Софійській площі. Над тисячами присутніх прозвучали слова Акта: *«...Віднині во єдино зливаються століттями відірвані одна від одної частини єдиної України – Галичина, Буковина, Закарпаття і Наддніпрянська Україна. Здійснилися віковічні мрії, для яких жили і за які вмирали найкращі сини України. Віднині є тільки одна незалежна Українська Народна республіка. Віднині український народ увільнений могутнім поривом своїх власних сил, має змогу об'єднати всі зусилля своїх синів для створення нероздільної, незалежної української держави, на добро і щастя українського народу»*.

Об'єднання УНР і ЗУНР продемонструвало можливість цивілізованого демократичного, не експансіоністського, неімперіалістського збирання територій в єдиній суверенній державі.

Низка внутрішніх і головню зовнішніх причин спричинила нетривкість першої української соборності. Поза тим подія мала символічне значення. Від цього моменту майбутня незалежна Україна інтерпретувалася як соборна держава, яка мала об'єднати українські етнічні землі. Учасники наступних етапів українського визвольного руху ставили собі за мету відродження Української самостійної соборної держави.

«Живий ланцюг» 21 січня 1990 року.

За радянських часів події Української революції 1917–1921 років намагалися не згадувати у підручниках історії. Утім пам'ять про ці події перемогла радянську амнезію.

21 січня 1990 р. відбулася одна з найбільших у Центральній та Східній Європі масових акцій – «живий ланцюг» як символ єдності східних і західних земель України та знак вшанування подій першої української революції. Достеменно невідома кількість учасників акції. Різні джерела називають від половини до трьох мільйонів людей, які узялися за руки та створили безперервний ланцюг від Києва до Львова. Акція стала одним із свідчень того, що українська нація пододала страх перед комуністичним режимом і готова маніфестувати свою незгоду політиці комуністичної партії. 25 років тому ця подія стала провісником майбутнього падіння СРСР і проголошення нової незалежної і соборної України.

IV. Радянські та сучасні російські міфи щодо цих подій.

1. Нагадування про проголошення Четвертого універсалу Центральної ради 22 січня 1918 року є важливим з точки зору спростування одного з базових міфів сучасної російської пропаганди про те, що «Україна ніколи не була незалежною державою». Завершення Першої світової війни увінчалася створенням на руїнах імперій низки незалежних національних держав у Східній Європі. Серед поневолених народів, які піднялися тоді на боротьбу за незалежність були й українці, які теж зуміли створити свої національні держави – Українську народну республіку та Західноукраїнську народну республіку, що згодом об'єдналися в єдину. Незважаючи на завзяту боротьбу та жертвність проявлену у захисті незалежності українці втратили її, в першу чергу через несприятливі зовнішньо-політичні обставини та агресію більшовицької Росії. Пам'ять про існування власної держави у 1917–1921 роках стала одним із наріжних каменів формування модерної національної ідентичності українців, надихала їх на продовження визвольної боротьби, яка врешті увінчалася відновленням незалежності у 1991 році.

2. Пам'ять про Акт Злуки українських земель становила небезпеку для радянського історичного канону, оскільки, підважувала міф про «возз'єднання» українських земель радянською владою під час так званого «Золотого вересня», внаслідок реалізації радянсько-німецького пакту 1939 р. Сталін разом із Гітлером здійснив агресію проти Польщі і анексував українські та білоруські терени, що були частиною Польщі. Радянський диктатор дбав про військово-стратегічні інтереси СРСР, домагався розширення території і посилення могутності СРСР, прагнув поширення комуністичних ідей на захід, а не переймався питаннями «соборності» України.

3. Масштабна громадська акція «Живий ланцюг» у січні 1990 року в чергове засвідчила бажання українців жити в єдиній незалежній державі. Першого грудня 1991 року його підтверджено результатами всеукраїнського референдуму, під час якого абсолютна більшість українців у всіх областях держави підтримали незалежність проголошену 24 серпня того ж року. Вслід за цим інші країни світу, включно з Росією, визнали Україну як незалежну державу,

зобов'язуючись поважати непорушність її кордонів. Сьогодні захист територіальної цілісності України є святим обов'язком її громадян, продовженням боротьби попередніх поколінь за соборність.